

Studia PRAWNICZE

Zeszyt 3 (203) 2015
Warszawa 2015

Grażyna Włosek ■

POLSKA BIBLIOGRAFIA PRAWNICZA – PRZESZŁOŚĆ, TERAŻNIEJSZOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ (W ZWIĄZKU Z JUBILEUSZEM 50-LECIA)

1. Rys historyczny

Początki Polskiej Bibliografii Prawniczej¹ sięgają XIX wieku. Był to okres głębokich przemian, obejmujący wszystkie dziedziny działalności człowieka. Wzrosła liczba publikacji i czasopism naukowych. W związku z tym pojawiła się potrzeba uporządkowania i rejestracji ukazującego się piśmiennictwa. Zaczęły powstawać bibliografie dziedzinowe: lekarskie, matematyczne, historyczne, a także prawnicze.² Wybitny historyk prawa Jan Wincenty Bandtkie³ opracował „Bibliografię prawa polskiego od najdawniejszych czasów do 1823 r.”, Mimo starań nie ukazała się drukiem, nadal pozostaje w formie rękopisu w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uważana jest jednak za pierwszą bibliografię prawniczą w Polsce⁴. Pierwowzorem bibliografii jaką jest obecnie PBP, stała się wydana w 1911 r. „Bibliografia Prawnicza Polska XIX i XX wieku” pod red.

¹ Dalej PBP.

² A. Suligowski, *Słowo wstępne*. [w:] Bibliografia Prawnicza Polska XIX i XX wieku. Warszawa 1911, s. XXII; H. Mościcki *Słowo wstępne*. [w:] Hoesicka, Bibliografia Prawnicza Polska 1918–1929, Warszawa 1930, s. 1

³ Jan Wincenty Bandtkie-Stężyński – inna forma nazwiska: *Bandtke*, krypt.: J. W. B. (ur. 14 lipca 1783 w Lublinie, zm. 7 lutego 1846 w Warszawie), polski historyk prawa, edytor, leksykograf i wolnomularz.

⁴ A. Matczuk, *Mecenat nad bibliografiami dziedzinowymi w okresie zaborów*, Folia Bibliologica 2013/2014, vol. 55/56, s. 66.

Adolfa Suligowskiego⁵. Było to wybitne na ten czas dzieło, w którym znalazło się 8231 pozycji, umieszczonych w działach odpowiadających poszczególnym gałęziom prawa. Prace nad bibliografią trwały 20 lat, z czynnym udziałem środowiska prawniczego i warszawskiej młodzieży akademickiej.⁶ Do dziś pozostaje doskonałym źródłem informacji, przydatnym zwłaszcza w badaniach historyczno-prawnych. Bibliografię A. Suligowskiego uzupełnił Roman Longchamps de Berier⁷, rejestrując wydawnictwa z 1911 i 1912 roku. Za sześć następnych lat, niestety, nie posiadamy bibliografii prawniczej. Publikacje za okres 1918–1928 były indeksowane w „Hoesicka Bibliografii Prawniczej Polskiej” przez Stanisława Łożę. W latach 1930–1937 ukazywała się kwartalnie „Bibliografia Prawnicza” pod redakcją Artura Millera. Okres 1938–1943 to kolejna luka w rejestracji polskiego piśmiennictwa prawniczego.

Po II wojnie światowej jednym z głównych zadań, jakie stały przed Działem Bibliografii i Dokumentacji Instytutu Nauk Prawnych PAN, było opracowanie pełnej bibliografii prawniczej za lata 1913–1959, która miała być kontynuacją bibliografii A. Suligowskiego. Podjęto jednak decyzję, że w pierwszej kolejności zostanie przygotowana bibliografia od 1944 do 1959 roku.⁸ Znalazło się w niej 16 tysięcy opisów bibliograficznych artykułów i książek.

Kolejne bibliografie ukazywały się w sporych odstępach czasowych, obejmując dane gromadzone przez kilka lat. Następne wydawane były co dwa lata, a od 1978 roku jako rocznik. I tak jest do chwili obecnej.

Tworzeniem bibliografii zajmował się Zespół współdziałający z pracownikami naukowymi, co gwarantowało wysoki poziom merytoryczny. Pieczę nad PBP sprawowali redaktorzy naczelni, którymi byli kolejno: prof. Karol Koranyi, prof. Witold Czachórski, dr Stefan Kalinowski, prof. Jan Skupiński, prof. Ewa Łętowska, a obecnie jest nim prof. Andrzej Bierć.

W tym miejscu należy również wspomnieć o pani Marcie Jaszczyk kierującej długie lata Zespołem PBP.

Rozwój technologii komputerowych i kształtowanie się społeczeństwa, w którym informacja znalazła szerokie zastosowanie w codziennym życiu społecznym, kulturalnym, ekonomicznym oraz politycznym, umożliwił i niejako wymusił zmiany w tworzeniu i udostępnianiu bibliografii. Zaczęły powstawać

⁵ Adolf Suligowski (ur. 3 marca 1849, zm. 16 lutego 1932 w Warszawie) – polski prawnik, adwokat, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, poseł na Sejm Ustawodawczy

⁶ A. Suligowski, *Słowo wstępne*, op. cit., s. XXII–XXVII.

⁷ Roman Longchamps de Bérier (ur. 9 sierpnia 1883 we Lwowie, zm. 4 lipca 1941 we Lwowie) – polski prawnik cywilista, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP, ostatni rektor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

⁸ K. Koranyi, *Przedmowa*. [w:] *Polska Bibliografia Prawnicza 1944–1959*, Warszawa 1962, s. 5

,obok tradycyjnych drukowanych, wersje elektroniczne. Tak też się stało w przypadku PBP. W 1990 roku stworzony został dedykowany PBP program komputerowy ILSOFT BP, który znacząco wpłynął na usprawnienie i przyspieszenie procesu opracowania danych oraz zwiększył możliwości rozpowszechniania. Nowy system umożliwił również uzupełnienie tradycyjnych elementów opisu bibliograficznego o dodatkowe informacje i znaczenie poszerzył możliwości przeszukiwania bazy. W tym czasie zostały też podjęte działania mające na celu rejestrację w ILSOFT BP retrospektywnych roczników PBP – sprzed 1990 roku.

Inne bibliografie dziedzinowe z czasem zaczęły odchodzić od wersji drukowanych, w wielu przypadkach z przyczyn finansowych.⁹ PBP nadal jest wydawana i ma swoich zwolenników, którzy korzystają wyłącznie z takiej formy udostępniania.

ILSOFT BP na ten moment idealny, z upływem lat zaczął ujawniać swoje mankamenty i nie potrafił sprostać zmieniającym się potrzebom zarówno samej bibliografii, jak i jej odbiorców. Z tego powodu w 2012 r. wdrożony został nowy system informatyczny „Expertus” pozwalający m.in. na udostępnienie Polskiej Bibliografii Prawniczej w Internecie, przeszukiwanie bazy przez każdy znaczący element opisu bibliograficznego, zamieszczanie w systemie abstraktów, streszczeń, linków, a nawet pełnych tekstów publikacji.

2. Cele i zadania PBP

PBP tworzona jest w Instytucie Nauk Prawnych PAN, zawiera opisy bibliograficzne naukowych prac z zakresu prawa i dziedzin pokrewnych oraz wybrane publikacje związane z dydaktyką i popularyzacją prawa. Indeksuje 180 czasopism prawnych oraz kilkanaście z innych powiązanych nauk. Jest niezbędnym narzędziem w pracy naukowej i badawczej. Jak większość bibliografii realizuje nie tylko zadania informacyjno-wyszukiwawcze, ale również historyczno-archiwalne. Ujawnia prawniczy dorobek naukowy w odpowiedni sposób uporządkowany, sklasyfikowany i scharakteryzowany.

Podstawowa jej funkcja polega na dostarczeniu bieżącej i rzetelnej informacji na temat naukowych publikacji prawnych szerokiej grupie odbiorców: naukowcom, studentom, prawnikom oraz innym zainteresowanym prawem osobom. Funkcjonuje w trzech formach: jako czasopismo – rocznik, jako baza

⁹ Więcej na ten temat zob. J. Sadowska, *Polskie dziedzinowe bibliograficzne bazy danych w perspektywie lokalnej i globalnej*. [w:] *Bibliograficzne bazy danych : kierunki rozwoju i możliwości współpracy*. Bydgoszcz, 27–29 maja 2006, Warszawa 2009, <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19/sadowska.php>.

danych PBP – online, oraz jako moduł w systemach informacji prawnej wydawnictw C.H. Beck i Wolters Kluwer.

PBP – czasopismo – rocznik – ukazuje się w pierwszej połowie roku. Układ bibliografii oparty jest na własnej klasyfikacji dziesiętnej. Obejmuje 24 działy odpowiadające poszczególnym gałęziom prawa. Pozycję umieszcza się w jednym z nich, najbardziej odpowiadającym jej treści. W przypadku, gdy to konieczne, zapis powtarzany jest w dwóch – trzech innych działach. Zaznacza się typy rejestrowanych publikacji: książki, prace zbiorowe, udziały w pracach zbiorowych, artykuły, recenzje, sprawozdania, glosy, wywiady, opracowania. Prace składające się na publikację zbiorową są również rejestrowane. Przy glosach zamieszcza się krótką informację o ich tematyce. W PBP znajdują się także dane o orzecznictwie oraz naukowych czasopismach prawniczych. Zawiera indeks czasopism i wydawnictw ciągłych zarejestrowanych w danym roku, indeks autorów wraz z oznaczeniem typu publikacji, indeks autorów prac zagranicznych recenzowanych w polskich czasopismach. Ponadto PBP w wyborze funkcjonuje w czasopiśmie „Państwo i Prawo” jako rubryka stała. W bieżącym roku ukazał się 50, jubileuszowy nr PBP.

PBP – online – obejmuje lata 1965–2015 i jest raz w miesiącu aktualizowana oraz sukcesywnie uzupełniana o retrospektywne roczniki PBP. Obecnie trwają prace nad rejestracją danych za okres, 1960–1964. Zawiera około 430 tys. rekordów. Opisy bibliograficzne tworzone są w oparciu o format MARC 21, zawierają słowa kluczowe oraz, gdy jest to możliwe, również link do pełnego tekstu publikacji. Bazę można przeszukiwać przez każdy znaczący element opisu bibliograficznego. Wersja demonstracyjna znajduje się na stronie www.bibliografia-prawnicza.pl. W wolnym dostępie jest rok 1999. Korzystanie z pełnej bazy jest możliwe po wykupieniu subskrypcji.

PBP – jako moduł w systemach Lex i Leglis – na podstawie umów licencyjnych zawartych z C.H. Beck i Wolters Kluwer INP PAN dostarcza tym wydawnictwom dane bibliograficzne, które są konwertowane do ich systemów informacji prawnej działających w oparciu o inny model informacyjno-wyszukiawczy i nie należy z nim utożsamiać PBP.

3. Kilka słów o przyszłości

Rozwój dziedzinowych baz danych w kierunku odchodzenia od tworzenia bazy przez jedną instytucję na rzecz wielu jednostek naukowych, nurt *open access*, czy zmiany w samej zawartości bibliografii¹⁰ powodują, że PBP stoi przed poważnymi decyzjami dotyczącymi formy jej dalszego funkcjonowania. PBP jest bazą o ograniczonym dostępie, z tego powodu mamy trudności z uzyskaniem dotacji na rozwój i poszerzenie baz danych. Środki finansowe nie pokrywają bieżących potrzeb bibliografii. Konieczne są dodatkowe nakłady na podniesienie wartości informacyjnej bazy poprzez poszerzenie jej o abstrakty i słowa kluczowe w języku angielskim, dane bibliometryczne, linki do pełnych tekstów publikacji, a także zmiany w systemie, umożliwiające bezpośrednie przysyłanie danych w celach sprawozdawczych do Zintegrowanego Systemu Informacji o Szkolnictwie Wyższym, w tym Polskiej Bibliografii Naukowej. Rodzi się tu na marginesie pytanie dotyczące wzajemnych relacji między bibliografiami specjalnymi a Polską Bibliografią Naukową, mająca się stać publiczną bibliografią osób i instytucji, za pomocą której będzie można zapoznać się z dorobkiem nauki polskiej.

Mimo tych wszystkich problemów mam nadzieję, że uda się nam odnaleźć w nowej rzeczywistości, obrać właściwy kierunek i nadal kontynuować dzieło naszych poprzedników z pożytkiem dla prawniczego środowiska naukowego i całego społeczeństwa. Kończąc, przytoczę słowa prof. A. Suligowskiego: „Obliczanie i grupowanie płodów ducha wynika z potrzeb narodu. Jak w każdym gospodarstwie społecznym, tak w skarbcu twórczości umysłowej należy utrzymywać nieustanną kontrolę jego części składowych i ich zawartości”¹¹, co właśnie czynią bibliografie dziedzinowe.

¹⁰ J. Sadowska, op. cit.

¹¹ A. Suligowski, op. cit., s. XXI.

POLISH OF LAW BIBLIOGRAPHY. THE PAST,
THE PRESENT AND THE FUTURE
(ON THE OCCASION OF THE 50TH ANNIVERSARY)

Polish of Law Bibliography is an important instrument supporting the work of researchers, students, lawyers and other persons applying the law. Its origins date back to the XIX century. The database recording polish literature of law and related areas. It is created in the Institute of Law Studies Polish Academy of Sciences. It operates in three forms: yearbook, electronic database and a module in the system of legal information publishers Wolters Kluwer and C.H. Beck. The electronic version bibliography contains 430,000 records and covers 1965-2015.

Registration of the electronic version retrospective yearbooks Polish Law Bibliography is currently in progress.